

Ke zřízení české pozemkové banky.

Píše Dr. Alfred Mayer.

Projekt české pozemkové banky, jenž vznikl již před delší dobou, dosud však pro nepřízeň peněžního trhu, až do nedávna panující, nemohl býti uveden ve skutek, dospívá konečně pod vlivem zlevnění peněz ke své realizaci. Uznávající plně potřebu dalšího sesílení a vzrůstu dosud stávajících peněžních ústavů českých, zejména bank, nechtějí projektanti založiti nový ústav s oněmi konkurující, nýbrž zamýšlejí naopak v život uvéstí banku, jež by soustavu českého peněžnictví účelně doplňovala a tak nepřímo přispívala i k žádoucímu rozvoji ústavů ostatních.

A tu třeba jen podle pravdy konstatovati, že nám již dávno scházel bankovní ústav, jenž byl by zabýval se soustavně a promyšleně nemovitostním obchodem ve městech i na venkově. Nemáme dosud banky, která by silnou rukou svou regulovala pohyb půdy zemědělství věnované i pozemků stavebních ve městech, banky, která by nejen prováděla takovéto obchody, naskytující se jí náhodou z toho neb onoho důvodu, nýbrž i takové, jež sama vyhledala a k nimž sama dala podnět.

Nemovitostní obchody vyskytovaly se u našich peněžních ústavů dosud pouze příležitostně nebo, a to byl případ pravidelný, z nouze, takže vzešla nám z tohoto zanedbávání realitního obchodu jak na venkově tak i v Praze nejedna újma, a to nikoli pouze v ohledu hospodářském i sociálním, nýbrž — a to jest snad moment nejzávažnější — i v ohledu národním. Ze všech těchto důvodů nutno tudíž konečné založení pozemkové banky co nejvřeleji uvítati, při čemž neváháme prohlásiti, že z ohledů národních jest ke zřízení takovéhoho ústavu u nás skutečně již čas nejsvrchovanější.

Působnost pozemkové banky bude tedy zásadně dvojího druhu: bude jiná ve městech a jiná zase na venkově. Ve městech bude zabývati se banka jednak pravidelným obchodem nemovitostním, t. j. koupí a prodejem domů a stavebních pozemků na vlastní i na cizí účet, jednak solidní a zdravou spekulací se stavebními pozemky. V poslednějším směru mají dle intencí zakladatelů bance sloužiti za vzor velké terénové společnosti zahra-

niční, které doplňují velmi vhodně soukromé podnikání tohoto druhu, regulující stavební ruch a udržující jej ve zdravých mezích. Činnost banky ve městech bude vztahovati se dále i na různé sociálně a hygienicky prospěšné podniky moderní komunální politiky sociální a bytové, jako jest na př. zakládání vilových čtvrtí, stavba dělnických kolonií a úřednických domů, stavba společných dílen pro řemeslníky a pod., vesměs to tedy podniků, k jichž realizaci mimo veřejné pomoci jest zapotřebí i zvláště uzpůsobených zařízení úvěrových.

Toto sociální působení banky nesmí býti a nebude ovšem prospěchům akcionářů nikterak na úkor, jak dokazují právě výborně prosperující obdobné ústavy zahraničné, především německé. Zakladatelé banky mají také za to, že bude většina obchodů banky díti se pouze na cizí účet, v komisi, způsobu to provádění nemovitostních obchodů, jehož si u nás dosud pohříchu nebylo dosti všímáno, jenž ale právě umožňuje dosažení výsledků velmi značných i s kapitálem poměrně dosti nepatrným. Že bude působení banky ve městech, a to i v samotné Praze, též v národním ohledu velmi důležité, o tom netřeba se šířiti.

Měrou daleko vydatnější a pronikavější nežli v nemovitostní obchod městský má však pozemková banka vsahovati v pohyb půdy venkovské, rolnické, a tím ovšem i v sociální a hospodářské poměry venkovské vůbec. Máť těžiště pozemkové banky podle předpokladů tvůrců jejích spočívati právě v tomto jejím působení na venkově; městské obchody, ač nelze ovšem důležitost jejich nikterak podceňovati, mají bance spíše sloužiti za bezpečné, pravidelné a hojné zdroje zisku k vyvážení ztrát, jichž nebude při některých v sociálním a národním ohledu nad jiné důležitých a třeba i nezbytných transakcích lze se vyvarovati.

Agrárně-politický úkol, k jehož řešení pozemková banka má býti povolána, jest v podstatě dvojitý. První z těchto dvou úkolů jest ten, že má banka postarati se o náležitou regulaci a vhodné ukájení hladu našeho lidu po půdě, věru zlatého to hladu, jež třeba čítati k stránkám naší povahy v ohledu hospodářském i sociálním nejvzácnějším a všestranné podpory nejhodnější. Touze širokých vrstev českých, státi se majiteli vlastní půdy, má býti poskytnuta možnost uplatňovati se ve směru hospodářsky prospěšném, a nikoli, jak dosud téměř bezvýjimečně se dělo, ve směru přímo škodlivém a zhoubném.

Druhý úkol pozemkové banky nutno spatřovati v znenáhlem napravování dosavadního nepříznivého rozdělení české půdy, jejíž více než třetí díl náleží, jak známo, velkostatkům, jimž stále ještě půdy přibývá. Oba tyto úkoly předpokládají opět jednak přesnou statistiku rozdělení půdy, jejíž nedostatečnost nejnověji zase konstatoval Bráf za příležitosti ankety o rentových statcích, jednak bezpečnou evidenci pohybu půdy. Bude tudíž přirozenou a ve vlastním jejím zájmu ležící povinností banky, aby postarala se i o náležité statistické zjišťování těchto nepostradatelných předpokladů zdárného svého působení.

Podrobněji budou to tedy následující agrárně-politické problémy, jichž řešení má banka vzítí do ruky:

Nejpřednějším a v hospodářském ohledu nejnutkavějším úkolem banky bude ochrana středního stavu selského. Nehledíc k vnitřním příčinám úpadku selského stavu v Čechách, jsou to dva činitelé, kteří selský stav připravují o půdu a tím i o jeho národohospodářský význam. Z jedné strany jest to aglomerace velkostatkářské půdy, jež selskému stavu půdy ubírá, aglomerace, o níž jsem již na jiném místě řekl, jak hrozících nabývá rozměrů. Neníť téměř v celých Čechách jediného velkostatku, jenž by nebyl v posledních letech přikoupil aspoň za několik tisícovek selské půdy, ano někteří velkostatkáři-kapitalisté a zejména majitelé latifundií přikoupili jí i za statisíce, takže nalézají se velkostatkářský podíl půdy v Čechách, beztak již dosti velký, u stálém vzrůstu. Třeba tudíž selskému stavu proti těmto pohlcovacím tendencím velkostatkářské půdy náležité ochrany, neboť, jak viděti, dosavadní úvěrní instituce venkovské k organizaci této ochrany nedostačují.

Střední stav selský třeba však chrániti nikoli pouze nahoru, proti velkostatkům, třeba chrániti jej stejně také dolů, proti těm velikým massám chalupníků, baráčníků, zemědělských dělníků a jiných venkovských bezzemků. V zásadě jistě chvalitebná a podpory hodná snaha našeho venkovského lidu, nabyti pokud možno nejvíce půdy, připravila selský stav o tisíce a tisíce usedlostí, které byly nemilosrdně rozparcelovány nebo takovou měrou zmenšeny, že nezbyly z nich nežli pouhé chalupnické usedlosti. Dělo se tak jedině a prostě z toho důvodu, že tu jiné půdy nebylo, na níž by se hlad po půdě byl dal ukájet -- neboť velkostatky, zejména latifundie, se u nás v nedostatku potřebných k tomu za-

řízení úvěrových dosud neparcelovaly. A tu právě bude musiti pozemková banka mocnou rukou svou zasáhnouti, aby dělo se zakupování se venkovských bezzemků a drobných majitelů nikoli na úkor půdy selské, již třeba udržeti v dosavadních mezích za každou cenu, nýbrž na úkor latifundií a velkostatků, což jedině lze se stanoviska hospodářsko- a sociálně-politického schvalovati.

Podaří-li se soustavným prováděním ochrany selského stavu nahoru i dolů nepříznivé rozdělení české půdy aspoň poněkud napravit, jak podařilo se to parcelačním bankám polským v některých krajích Poznaňska, o tom nelze dnes ještě pronésti úsudek. Tolik lze však již dnes říci, že budeme musiti býti s činností pozemkové banky velmi spokojeni, podaří-li se jí aspoň zastaviti povážlivé ubývání selské půdy a současně vzrůst velkostatků a latifundií. A to bude dnes, kdy zemědělská krise jest skončena, snad přece již možno.

Dalším úkolem pozemkové banky bude provádění, resp. podporování vnitřní kolonisace, kterouž má býti odpomoceno nouzi o zemědělské dělnictvo a současně zamezeno vystěhovalectví, kvetoucí, jak známo, zejména v méně úrodných krajích jižních Čech, beztak již dnes dosti řídké obydlených. K účelům kolonisace této bude se smět používati ovšem také výlučně jen půdy velkostatkářské, ať již prováděna bude kolonisace tato ve formě jakékoliv.

Na zakládání rentových statků zakladatelé banky prozatím nepomýšlejí, čímž nemá ovšem býti řečeno, že by snad při jich zakládání se strany činitele kteréhokoli nechtěli býti nápomocni.

Veledůležitá a snad nejnesnadnější funkce připadne pozemkové bance při hájení a novém nabývání české pozemkové državy. Ač nemá a nechce banka býti ústavem bojovným, jenž by svůj *raison d'être* viděl jedině v boji o půdu, jako na př. polské a německé parcelační banky v Poznani, tož nelze přece právě tuto její úlohu nikterak podceňovati. Nehledíc tudíž k tomu, že patří dosud asi čtvrtina půdy v českých krajích majitelům nečeským a že tedy třeba proces přecházení půdy této do rukou českých co nejusilovněji podporovati (pokud to ovšem svěrenská povaha nebo jinaká vázanost půdy této dovolí), očekávají banku v ohledu národním na jazykovém pomezí a zejména na Moravě tak rozsáhlé a tak rozmanité úkoly, že nemožno se tuto o nich šířiti. Třeba obmeziti se na pouhé konstatování fakta, že očekává právě české obyvatelstvo na jazykovém pomezí založení pozemkové banky

nejdychtivěji a že začínají o něm mluvit již i Němci. Možná dost, že založí si i oni svou pozemkovou banku, a pak nastane ovšem pravidelný boj o půdu, jenž nám teprve ukáže, jak nevyhnutelným národním rekvisitem jest silná a obratně vedená pozemková banka.

Parcelací latifundií na menší velkostatky a dvory bude banka podporovati i vzrůst zemanského stavu českého, což jest vzhledem k žádoucímu silnějšímu zastoupení stavu tohoto v našem národním tělese velmi důležité. V tomto ohledu bude tedy banka moci částečně napravit, co dějiny na nás zhřešily.

Rozumí se, že bude banka pěstovati i úvěr komunální, meliorační, hypotekární, stavební a i jiné bankovní obchody (zejména přijímání vkladů), pokud jich ku provádění výše zmíněných transakcí bude třeba. Provozování bursovních obchodů diferenčních na vlastní neb na cizí účet jest však naprosto vyloučeno.

Pokud jde o organizaci banky, třeba poznamenati ještě toto:

Výše akciového kapitálu (5 mil. K) jest volena velmi přiměřeně. Jednak nenarazí opatření kapitálu v této výši u nás snad již na nijaké značnější obtíže, jednak jest kapitál tento dosti veliký, aby stačil bance již hned s počátku na rozsáhlejší obchody. Vlastní kapitál veškerých polských parcelačních bank v Poznani dohromady jest jen o málo větší, a přece podařilo se jim vykoupiti v posledních dvou desetiletích tolik půdy z německých rukou, že obnáší saldo boje o půdu s osídlovací komisí i německými bankami pozemkovými v této době 40.000 ha ve prospěch polský.

Obtíže a komplikovanost výše doličených nemovitostních obchodů a agrárně-politických transakcí, zejména dojde-li ke skutečnému boji o půdu s jeho strohmanny, koupěmi na oko, právy předkupními a pod., budou vyžadovati, aby měla banka na venkově rozvětvenou síť důvěrníků, kteří by bance byli nápomocni nejen při provádění transakcí již započatých, nýbrž kteří by banku také rychle na eventuelně se vyskytnuvší obchody upozorňovali. Rychlá a bezpečná důvěrnická služba takováto bude nepostradatelná zejména na jazykovém pomezí, kde se někdy jedná o každou hodinu. Zde by snad službu tuto mohly dobře konati odbory národních jednot, jinde bude k účelu tomu třeba udržovati spojení s venkovskými úvěrními ústavy a především s praktickými právníky, advokáty a notáři, z nichž nejeden má v ohledu tomto velmi značné a cenné zkušenosti.

Nežli nabude banka vlastních zkušeností a nežli přijdou obchody její do pravidelného chodu, bude zajisté muset prodělávati nejednu dětskou nemoc. Aby však nemocí těchto bylo co nejméně a aby byly pokud možno nejkratší, doporučovalo by se, aby vyslala banka několik svých úředníků — a to nejen úředníky bankovní, nýbrž také hospodářské, kteří jí nebudou směti scházeti — k studování poměrů v pozemkových a parcelačních bankách poznaňských, které mají ve všech oborech, jimž pozemková banka bude se věnovati, nejdelší a nejrozsáhlejší zkušenosti. Není věru třeba, abychom beztak obtížné počátky banky činili si drahým nabýváním zkušeností ještě obtížnějšími, možno-li opatřiti si zkušenosti tyto laciněji a rychleji cestou jinou.

Bude-li banka řádně vedena a obchodnický spravována, takže akcionáři i věřitelé její nebudou se musiti obávati, že svěřili bance peníze své jako nějakou národní obět, nýbrž budou míti důvodné přesvědčení, že jim ponesou tuto aspoň právě tolik, jako v kterémkoli podniku jiném — pak bude banka prosperovati právě tak, jako většina podobných bank v Německu, které vyplácejí 6—25% dividendy. Ale pak není také i pochyby, že provede pozemková banka všechny ty dalekosáhlé úkoly, které od ní očekávají nejen její zakladatelé, ale i celá česká veřejnost.

Průmyslové školství na jubilejní výstavě obchodní a živnostenské komory v Praze.

Napsal Fr. Rössler.

V rozsahu a úpravě dosud nebývalé zúčastňuje se výstavy průmyslové školství, a to nejen z obvodu komory — ale k docílení úplnosti rázu přibrány některé školy i mimo tento obvod. Až na malé výjimky jsou to školy české. Arciť zase nemůže to býti považováno za výstavu českého školství, neboť tu i větší školy a mnohé, zejména tkalcovské, scházejí.

Výstavě dostalo se až neočekávaně nákladného rámce samostatným pavilonem, velice účelně zbudovaným dle návrhu prof. Kotěry. Výstavu tuto řídí zvláštní výbor úředního rázu, složený ze zástupců všech na školství tom zúčastněných činitelův a ředitelů škol pražských, jemuž předsedá dv. rada Stitzenberger a jednatelem jest prof. Podhajský. Od vrchní správy školství dostalo